

Особливості інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії українських християнських церков: державно-управлінський аспект

Систематизовано проблеми інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії Української греко-католицької церкви (УГКЦ) і Православної церкви України (ПЦУ), визначено зміст поняття «соціальне служіння», «теологія», «богослов'я», «соціальне вчення», «управління». Зазначено, що однією з важливих проблем церковної місії християнства є низький рівень теологічної освіти парафіян, фрагментарність вивчення і актуалізації соціального вчення (доктрини), неузгодженості між церковними парафіями у напрямі соціальної роботи і благодійництва.

Зауважено, що наукова проблематика вивчення соціальної доктрини християнства є однією з ключових, але водночас мало таких досліджених питань у сфері сучасного державного управління. Активізація християнської комунікації (інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії) безпосередньо впливає на спроможність органів влади ухвалювати обґрунтовані рішення у сфері церковно-державних відносин, забезпечувати реалізацію соціальної і гуманітарної політики в інтересах українського суспільства. Крім того, важливою проблемою є брак релігійної і духовної культури державних управлінців та теологічної управлінської аналітики в церковній науці.

Доведено, що вивчення проблем інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії християнства потребує системного, стратегічного та міждисциплінарного підходу, який базується на інтеграції теологічних, філософських, правових, історичних і управлінських знань. У сучасних умовах процесів глобалізації особливої актуальності набуває формування комплексного державно-управлінського підходу до релігії і конфесійних питань в Україні для збереження цілісного духовного і теологічного бачення розвитку соціальної місії українських християнських церков у державному управлінні.

Проаналізовано в інституційному контексті та духовно-ціннісному орієнтірі акценти соціальної місії християнства. Обґрунтовано особливості реалізації принципів проголошення християнської істини. Доведено, що інформаційно-комунікаційні технології соціальної місії християнської церкви стали важливим фактором розвитку місійного служіння та модернізації духовно-просвітницької місії християнського світу. У контексті викликів процесів глобалізації новітні підходи до комунікації і розвитку інформаційного середовища християнських церков відіграють ключову роль у зміні традиційних підходів до проповіді, богослужіння, соціальної роботи, християнської теології і державного управління. Активний розвиток інтернет-ресурсів християнських церков забезпечує не лише доступність вивчення історії християнства, богослужіння, теології в цілому, а й сприяє підвищенню професійності духовенства у священному служінні церкви. Особливу увагу приділено питанням соціального вчення (доктрини), політичної теології і філософії державного управління. Розглядаються різні аспекти християнського віровчення, які торкаються питань процесів державотворення, політології, філософії і державного управління.

Ключові слова: інформаційно-організаційне забезпечення; соціальна місія церкви; теологія; державне управління; соціальне вчення; доктрина; механізми державного управління; церковно-державні відносини.

Актуальність теми. В умовах викликів сьогодення та гуманітарної кризи інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії українських християнських церков критично важливим елементом для координації дій між владою, церковними організаціями і громадянським суспільством є теоретична і практична діяльність християнських громад, що спрямована на вивчення актуальних проблем сучасного світу, розробку соціального вчення (доктрини) християнства і активізацію соціальної активності християнських об'єднань (проповідь, богослужіння, соціальна робота, волонтерська допомога, благодійництво, капеланство, катехізація). Соціальна місія церкви ґрунтується на теологічних (богословських) визначеннях християнської віри, моралі, релігійній етиці, аскетичності, духовних ідеях, цінностях і виражає духовно-історичну природу світового християнства, актуалізує проповідь (апостольську керигму), храмове богослужіння (євхаристія і таїнства) та соціальне служіння (дияконія, справи милосердя, соціальна робота). Свого часу ці процеси Д.Мартишин вперше схаактеризував як соціальну політику церкви. «Отже, соціальна політика церкви – складова священної місії християнства у

світі, яку здійснюють церковні структури (синодальні відділи, єпархії, релігійні громади) та громадські організації (братства, згромадження, духовні центри). Соціальна політика церкви покликана через призму священного передання та святого письма розв'язувати духовні й соціальні суперечності в житті суспільства» [1, с. 72–73]. «Ідея розбудови соціальної політики церкви відповідає біблійним засадам формування місії християнства, релігійній етиці, християнській моралі, духовним цінностям і традиціям православ'я, прагненням християнського світу до соборності, єдності, соціальної справедливості, свободи, самореалізації і гідності людської особистості» [1, с. 72].

І саме тому інформаційно-організаційне забезпечення ефективності соціальної місії необхідне не лише для прийняття церковних рішень, а й для розвитку християнської комунікації, взаємодії влади і громадянського суспільства. На нашу думку, церковна проповідь страждає від фрагментарності, акцентуючи увагу лише на молитві, храмовому богослужінні, ігноруючи важливі питання соціального вчення (доктрини), яке зосереджує увагу на питаннях культури, історії, політики і геополітичних викликів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Перспективи розвитку інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії українських християнських церков (ПЦУ і УГКЦ) на сучасному етапі розвитку державно-конфесійних відносин висвітлені в публікаціях: С.Здіорука, А.Колодного, Л.Филипович, О.Сагана, В.Пасічника, О.Рафальського. Важливим органом у процесі розвитку інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії УГКЦ є Патріарша рада соціальної комунікації УГКЦ, яка займається розробленням стратегічних цілей християнської комунікації, місії, а також опрацювання комунікаційних моделей реагування релігійних громад, духовенства і вірян на виклики сьогодення.

Серед досліджень останнього часу, присвячених вивченню ідей соціальної доктрини православної церкви, слід передусім згадати монографію Д.Мартишина «Соціальна доктрина православної церкви в державотворчих процесах України: теоретико-методологічні засади» [1], в якій докладно аналізуються соціальні ідеї християнства у політиці та державному управлінні. Ця монографія є чудовим прикладом поєднання християнської теології та державного управління.

За останні роки суттєво посилилася церковна проповідь: настанови, звернення, доповіді, промови, духовні слова, які стосуються питань державного управління. Останні публікації у ЗМІ вказують на те, що глава УГКЦ, Верховний Архієпископ Святослав Шевчук і предстоятель ПЦУ, митрополит Епіфаній Думенко активно застосовують інтернет-ресурси для проповіді й утвердження християнських цінностей, духовності й моралі в українському суспільстві.

Наукові розвідки з проблем теорії і практики соціальної місії християнства стосуються як вітчизняних тенденцій розвитку церковного життя, так і зарубіжних, у контексті яких відбуваються духовні й місійні перетворення духовно-морального життя багатьох релігійних громад. Сьогодення для ПЦУ стає новим означеним періодом становлення й розвитку соціального вчення українського православ'я. Науковці доводять, що радикальні зміни у сфері політики, культури, історії, національної ідентичності потребують адекватного реагування на них церковних ієрархів, духовенства, теологів і вірян.

Це можна прослідкувати на основі статей, доповідей, проповідей і інтерв'ю, а також аналізуючи наукові праці церковних ієрархів, науковців і журналістів, які розглядають проблематику християнської комунікації церкви, соціального вчення, політичної теології, а саме: митрополит Євстратій Зоря, митрополит Димитрій Рудюк, митрополит Іларіон Процик, єпископ Віктор Бедь, єпископ Гавриїл Кризина, архимандрит Кирило Говорун, протоієрей Ярослав Романчук, протоієрей Георгій Коваленко, протоієрей Богдан Гулямов, протоієрей Петро Лопатинський, протоієрей Іван Сидор, диякон Ростислав Дідух, А.Денисенко, В.Горшков, Л.Лозова, Д.Морозова, С.Шуміло та ін. Зокрема, Б.Дрофяк і протоієрей Андрій Дудченко зазначають: «Осмищення різних аспектів взаємин християн із політикою: від аналізу ключових текстів Нового Завіту – через драматичну історію XX століття – до розгляду викликів сьогодення. Знайомство з цими роздумами буде корисним для формування цілісного християнського ставлення до політичного життя і суспільних процесів в Україні XXI століття» [2, с. 4]. У такий спосіб теологи обґрунтовують необхідність вивчення не лише власного християнського віровчення (соціальної доктрини і політичної теології), а й напрацювань сучасної науки, зокрема, державного управління. Верховний Архієпископ Святослав Шевчук наголошує: «Комунікація є одним із важливих елементів життя нашої церкви та її внутрішньої єдності» [3].

На особливу увагу заслуговують зарубіжні дослідження за заданою проблематикою: Т.Бремера, Р.Уільямса, Х.Казанови, Д.Скіллена, А.Трокме, Д.Серля. У контексті їхніх досліджень обґрунтовується важливість релігійних і духовних цінностей у житті суспільства, вплив соціального вчення церкви на політичне мислення і життя громадянського суспільства. Узагальнення наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників дає можливість систематизувати основні гуманітарні знання з християнської теології, філософії, історії, релігієзнавства, мистецтва.

Метою статті є дослідження особливостей християнської комунікації, інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії українських християнських церков (ПЦУ і УГКЦ) на сучасному етапі розвитку державно-конфесійних відносин.

Викладення основного матеріалу. Інформаційно-організаційне забезпечення ефективності соціальної місії і реалізація стратегічних цілей комунікації Української греко-католицької церкви і Православної церкви України є системною сукупністю церковно-ієрархічних рішень, інформаційних, комунікаційних, богослужбових, теологічних і духовно-моральних компонентів, спрямованих на формування, підтримання та реалізацію священної місії християнства. Це поняття охоплює проблематику обміну теологічними й аскетичними знаннями християнської церкви, історією християнства, духовними ідеями, які є ключовими елементами духовної і соціальної системи розвитку церкви. Інформаційно-організаційне забезпечення ефективності соціальної місії ПЦУ і УГКЦ реалізується через різноманітні засоби та форми, враховуючи проповідь, богослужіння, вивчення текстів Біблії, катехізацію, заняття в недільній школі, соціальне служіння (капеланство, волонтерство, справи милосердя і соціальної допомоги). Для цього церква використовує не лише молитву, богослужіння, проповідь у храмі, а й засоби масової інформації, такі як преса, радіо, телебачення та інтернет. Твердохліб О. наголошує: «Кардинальна зміна світосприйняття, світогляду та інформаційного поля сучасної людини висувають якісно нові вимоги до її інформаційної культури, спроможності оперувати інформацією в складних умовах суспільного розвитку» [4, с. 7]. «Сьогодні церква вбачає необхідність своєї присутності в глобальній інформаційній мережі, зокрема через офіційні вебсайти та соціальні мережі» [5].

Важливим елементом інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії ПЦУ і УГКЦ є інтеграція інформаційних потоків у процесах проголошення євангельських цінностей і духовних ідей християнства. Ефективність соціальної місії церкви в публічній сфері безпосередньо залежить від здатності церковних ієрархів, пересічного духовенства і вірян здійснювати церковну проповідь, викладати основи християнської віри, відповідати на актуальні духовні запити суспільства і виклики сьогодення, координувати соціальну і благодійну діяльність релігійних громад. Такі процеси стають можливими лише за умов наявності розвиненого, адаптивного та інтегрованого інформаційно-організаційного забезпечення соціальної місії. У цьому контексті церковна проповідь та актуалізація соціального вчення (доктрини) християнства є системоутворюючим фактором сучасної соціальної місії. Не менш важливим це є у напрямі обговорення актуальних проблем галузі знань «Культура, мистецтво та гуманітарні науки», яка передбачає навчання у закладах вищої освіти та підготовку бакалаврів і магістрів за такими спеціальностями: «аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво; дизайн; декоративне мистецтво та ремесла; образотворче мистецтво та реставрація; музичне мистецтво; перформативні мистецтва; релігієзнавство; богослов'я; історія та археологія; філософія; філологія; культурологія та музеєзнавство; бібліотечна, інформаційна та архівна справа» [6].

Однією з важливих складових державно-конфесійних відносин в Україні є взаємодія органів влади та релігійних конфесій у справі розбудови комунікації з суспільством. Фахівці з державного управління наголошують на тому, що проблеми інформаційно-організаційного забезпечення соціального і духовно-морального служіння українських християнських церков, в даному випадку ПЦУ і УГКЦ, мають комплексний характер і загострюються під впливом викликів процесів глобалізації.

У сучасній богословській і соціально-філософській літературі спільними стали твердження про важливість християнської соціальної думки (соціальне служіння, соціальне вчення) у культурі та політиці. Незважаючи на це, в державно-управлінській науці, як і раніше, приділяється вкрай незначної уваги впливу християнства на формування філософії державного управління [8].

Тема духовних есхатологічних ідей, християнської теології, соціальної місії християнства є важливою складовою наукового дискурсу світової наукової розвідки, що своєю чергою актуалізує звернення світських дослідників до церковної історії та теології. На нашу думку, ядром духовної культури Європи і США є історія християнства, що не зовсім вписується в атеїстичну схему протиставлення віри й розуму, релігії та науки, дихотомії духу та матерії. Однак саме ці видимі умовні поневір'яння між атеїзмом та релігійною вірою з їх особливими поняттями («нігілізм», «теологія», «матеріалізм», «релігія», «соціальний реалізм») дозволяють глибше зрозуміти специфіку та різні трансформації філософії державного управління. Є підстави сподіватися, що це дасть можливість суттєво скоригувати позицію багатьох теологів, філософів, які наголошують на єдності і цілісності науки і релігії, якими охоплено усі сфери суспільства – політика, культура, економіка, геополітика. Йдеться про фундаментальну проблему: а чи вправі окремі представники сучасної науки протиставляти віру й розум і водночас продовжувати використовувати розхожі радянські штампи про домінування «наукового матеріалізму» в науково-дослідній діяльності сучасного вченого.

Філоненко О. розмірковує: «Богослов'я, безперечно, неможливо уявити собі ані в радянській, ані в пострадянській історії. Проте я – людина пострадянського часу, яка відкрила для себе християнство. Джерело мого інтересу до богослов'я знаходиться в Англії. Одного разу я зробив відкриття: у кожній європейській країні, у багатьох університетах існують богословські факультети, які відіграють помітну

роль у науці та культурі... Академічне богослов'я здатне бути універсальним медіатором між усіма дисциплінами – мистецтвом, наукою, гуманітаристикою, політикою, економікою» [19].

Проблема визначення ефективності державного управління у сфері релігії є однією з ключових і водночас найбільш недосліджених у галузі державно-управлінської науки. Державний службовець може бути невіруючою і нерелігійною людиною, але займаючись питаннями державно-церковних відносин, він має формувати професійний підхід до проблеми і розумітися на теологічних і культурно-історичних питаннях розвитку християнства. Фахівець з проблематики державного управління має розуміти християнина, його внутрішній світ, цінності і мотивацію. Теологічне розуміння сутності соціальної місії християнських громад безпосередньо впливає на здатність органів влади приймати обґрунтовані рішення у сфері церковно-державних конфесійних відносин, забезпечувати реалізацію ефективної гуманітарної і соціальної політики Української держави в інтересах світського (секулярного) суспільства і релігійних спільнот. Наприклад, незважаючи на реальні проблеми в житті українського православ'я (протистояння громад, майнові спірні питання, захоплення храмів, ворожнеча), в державному управлінні немає цілісної методології вивчення теологічних, історичних і духовно-моральних аспектів інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії українських християнських церков. Це створює певні бар'єри для формування ціннісної, прозорої, відповідальної та орієнтованої на демократію і релігійний плюралізм, дієвої моделі державного управління у конфесійних питаннях.

Варто використовувати різні підходи до вивчення основних теологічних понять, визначень і проблем. У різних підходах певні терміни з проблематики християнської теології можуть нести власне смислове навантаження і значення. Відсутність єдиної методологічної бази державного управління і християнської теології змушує межі наукових досліджень. Більшість існуючих визначень понять «соціальне вчення», «теологія», «місія церкви» мають суто описовий або виключно моральний характер і не дають змоги аналізувати глибинні зв'язки між теологією, культурою, мистецтвом, філософією, історією і політологічною думкою.

Соціальна місія церкви вивчається фрагментарно, ізольовано, без урахування взаємозалежності теологічного вчення церкви, історії, політики і соціальної проблематики сучасного глобального світу. Важливою проблемою сучасної державно-управлінської думки є брак духовно-релігійної культури та управлінської християнської теологічної аналітики в органах державної влади. Значна частина управлінців сприймає історію церкви, християнську теологію і мораль як виключно національно-історичну і міфологічну парадигму української культури, яка не має ніякого відношення до проблем. Через це руйнуються глибинні всебічні наукові запити на вивчення християнської історії, теології, а також не забезпечується якісний збір і обробка реальних даних з життя церковних парафій. Внаслідок цього механізми ухвалення управлінських рішень ґрунтуються виключно на суб'єктивному досвіді, а не на об'єктивних даних історії, соціальної практики християнства. На нашу думку, одним із важливих кроків у цьому напрямі має стати розвиток духовно-релігійної культури в органах публічної влади, що передбачає високий рівень обізнаності з питань історії церкви і християнської теології. Йдеться про формування нової управлінської парадигми, орієнтованої на вивчення історії, мистецтва, права, філософії, релігії і соціального вчення християнства. Духовна культура має охоплювати як управлінців, так і громадян, формуючи середовище, в якому питання моралі, цінностей, гуманізму і духовності мають слугувати інструментом активної взаємодії держави, церкви і громадянського суспільства.

Усвідомлюючи складнощі з однастайним і вузьким використанням понять «теологія», «богослов'я» і «релігія» в гуманітарній науці, науковці мають рухатися в канві релігійної філософії. Загалом під теологічним впливом у науці на різних етапах історії християнства пропонується розуміти впровадження в духовне життя суспільства духовних ідей християнства. Теологічний вплив є загальним терміном для позначення релігійних і культурних процесів, що виникають з появою в суспільстві духовних ідей християнства, нової етичної системи, освіти, науки і мотивації. Йдеться про певний образ теологічного мислення, спосіб існування християнина в сучасному світі, який не означає автоматично негативне та критичне ставлення релігійного фанатизму чи радикалізму до змін, а навпаки, завжди залишає відкритою альтернативну можливість щоразу рефлексивного теологічного ставлення до процесів політики, культури, економіки й державного будівництва. Зауважимо, що духовний світ християнства – це особливий тип цивілізації, де ключову роль відіграє християнська церква. Актуальність питання про роль та вплив християнської церкви викликана зростаючим занепокоєнням про долю сучасної цивілізації в цілому. На думку багатьох науковців різних сфер гуманітарного знання, існування людини в суспільстві тісно пов'язане з релігією, теологією і духовними цінностями, що вкотре доводить, що християнська теологія є важливою сферою сучасної науки.

До того ж політичний та інформаційний «прогрес», позбавлений етичних і релігійно-моральних принципів, дуже швидко набуває діаметрально протилежного ефекту – залежності людини від держави, політичної ідеології, пропаганди та маніпуляції, що проглядається у реаліях нашого буття. Адже спотворені політичні й ідеологічні категорії та хибні концепти минулого всебічно панують у життєвому світі українського суспільства. Політична маніпуляція і демагогія, що стали «досконалішими», більше не

створюють специфічних засобів для встановлюваних людиною політичних цілей особистого існування і розвитку держави. Реальна політика виробляє «вторинні системи», тобто сконцентровані енергії фінансів, корупції, маніпулятивного впливу ЗМІ, пропаганди, «брудні» методи управління, що використовуються політиками для власних цілей.

Влада політичної тиранії влаштована так, що будь-які спроби контролювати нікому не підзвітну державну владу, заряджену «потужною силою» корупції, позбавлені будь-якого сенсу і ведуть лише до поневолення людини. «Ідеологічна упередженість виключає саму можливість таких понять, як істина, закон, справедливість – і в результаті ми потрапляємо в епоху радикальної поляризації й насильства» [7]. Звідси виникає антропологічна потреба у компенсації, що виявляється через раціональну критику державної влади та реальної політики, і яка сприятиме відновленню гуманістичного та етичного порядку денного у філософії державного управління [8].

Здебільшого поняття «християнська духовність», «аскетика» світські науковці розглядають як суто філософську чи етичну категорію, як певний теологічний конструкт, недосяжний ідеал, вигаданий у часи Візантії. Православні богослови, які займаються питаннями соціального служіння церкви, вказують на те, що християнська традиція аскетично акцентує увагу на конкретних питаннях людської гідності, свободи, самореалізації і визволення людини від гріха. Так само і особливості соціального служіння ПЦУ в контексті еkleзіології торкаються питань соборності, духовної єдності громад у Христі, а отже й усього українського народу.

Концептуалізація особливостей понять соціального служіння ПЦУ у світлі православної еkleзіології дозволяє сконцентрувати увагу людини на церковно-парафіяльному житті, літургійному богослов'ї й соціальній місії ПЦУ в українському суспільстві. Відомо, що соціальна думка українського православ'я пояснює основні тенденції розвитку людини й сучасного суспільства, яке зазнає суттєвих трансформацій під впливом низки найважливіших факторів: внутрішніх проблем, політичних, культурних та економічних реформ, а також світових інформаційних та геополітичних змін сучасної цивілізації.

Адже, безсумнівно, соціальні й духовні явища сьогодення викликають зміни і в самому церковному житті. Вони взаємно переплетені, внаслідок чого виникає багато протиріч та нерозв'язні науково-методологічні питання, що потребують нових підходів до вивчення соціального служіння православної церкви. Відомо, що не тільки в класичній світській науці, а й у християнському богослов'ї наукове пізнання розвивається від опису історичних, політичних та суспільних подій до пояснення їх духовно-історичного та соціального походження, сутності та значення. Дослідник має володіти інформацією, вміти описувати події, аналізувати, зіставляти, прогнозувати. Наприклад, спочатку дається опис церковного життя загалом, а потім докладно розкривається кожна з його ланок: проповідь, богослужіння, молитва, спілкування, паломництво, послух, соціальна робота. Саме на цьому дослідному етапі і досягається загальне бачення об'єкта (багатогранного церковного життя). Талант православного дослідника виявляється у тому, що він вміє моделювати конкретні церковні ситуації, створювати чіткі духовні образи та соціальні моделі поведінки християнина. У процесі фіксування тих чи інших особливостей церковного життя, при їх докладному описі та аналізі виникає узагальнення. При цьому для вченого дуже важливо постійно підтримувати зв'язок церковної теорії (віровчення) з реальною церковною практикою. «І держава Римська, і держава Київська були засновані та поширили свою владу і зросли могутністю задовго до того, як стали християнськими. Але тільки хрещення, тільки пізнання істинного Бога та Його волі і закону, тільки прийняття як правила для свого буття євангельського вчення і моралі вдихнули у ці давні держави нове життя» [20].

Нарешті, опис духовної та соціальної реальності життя християнства неможливий без відповідної богословської мови опису, догматичної термінології та релігійного понятійного апарату. Справа в тому, що світський дослідник зазвичай описуватиме основи духовного життя християнина як частину політичної та національної ідеології, а богослов – як реальність містичного досвіду та євхаристичного життя віруючої людини з Богом. Правильне і точне пояснення політики, культури, релігії, економіки та права у світлі Євангелія є найважливішою функцією православної богословської науки. І ключову роль у християнському богослов'ї відіграє саме питання еkleзіології.

На наше глибоке переконання, аналіз досягнень світової християнської теології (православ'я, католицизм, протестантизм) вимагає застосування міждисциплінарного наукового підходу зі свідомим наголосом на теоретичних можливостях теології як науки, що здатна органічно об'єднати та узагальнити різні аспекти гуманітарного знання (психологія, філософія, педагогіка, релігієзнавство). Оскільки потенціал теології будується на таких засадничих принципах, як комунікація, спілкування, діалог, взаємодія, персоналізація, спираючись на які можна досягти об'єктивності аналізу й оцінки певного духовно-морального, ціннісного й історико-культурного явища в житті держави і суспільства. Християнська теологія асоціюється з вагомими процесами культуротворення.

У період глобальної трансформації культури і релігії вивчення християнської теології і духовної культури людства стає невід'ємним елементом державної стратегії розвитку України і наближення до найкращих європейських практик взаємодії релігійних організацій і влади. Процеси активізації участі

релігійних організацій у духовному відродженні України, обговорення актуальних питань релігійного життя, зміцнення гуманістичних засад суспільства, організація та проведення конференцій, семінарів, нарад тощо з питань християнської духовності є ключовими питаннями державної соціальної і гуманітарної політики на шляху до євроінтеграції та наближення до міжнародних стандартів державного управління. Вивчення питань теології сприятиме залученню громадянського суспільства до процесів відродження духовності, добродійництва, милосердя, морального виховання, гуманізму, міжцерковної злагоди, видавництва духовної літератури та християнських зв'язків із засобами масової інформації.

Слід зазначити, що тенденції розвитку інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії УГКЦ і ПЦУ означені оновленим комплексом цілей, які стосуються духовно-морального і гуманітарного виховання людини загалом, системи духовної освіти, проповіді, вивчення християнської теології (богослов'я), богослужіння, моралі, аскетички, духовно-просвітницької місії церкви. Це стосується і формування цілісного соціального вчення християнських церков, здатності церковних парафій і християн жити в нових геополітичних, культурно-історичних і соціально-економічних реаліях. «Соціальні медіа на сьогодні є найбільшим місцем для обміну та поширення ідентичності й інформації. Окрім того, вони також є місцем, де можна спілкуватися як із власною паствою, з якою єднають спільні погляди, ідеї та цінності, так і з тими, хто ще не пізнав Христа» [5].

Сьогодні з посиленням тенденцій до діалогу релігії і науки увиразнюється проблема комплексного підходу до розвитку державного управління, філософії, історії, релігієзнавства і християнської теології. Духовно-моральна і теологічна проблема розвитку особистості розглядається церквою як процес входження сучасної людини в духовно-релігійну і культурно-історичну сферу суспільства та формування у неї духовного мислення, як процес переосмислення релігійної реальності, що включає вивчення християнської теології, історії церкви і релігієзнавства.

Отже, соціальна місія українських християнських церков – це цілісний процес формування християнського світосприйняття етичного і відповідального служіння Богові, церкві, державі й українському народу [9–12]. Сучасна модель підготовки духовенства, фахівців з державного управління, теологів має поєднувати теоретичне навчання з практичним соціальним застосуванням гуманітарного знання у житті громадянського суспільства. Значущими і вагомими факторами у цьому напрямі є міждисциплінарні зв'язки державного управління і гуманітарної науки, розвиток рефлексії, готовність до постійного діалогу влади церкви і сучасної людини. Важлива роль у формуванні основних векторів соціального і духовно-просвітницького служіння належить управлінській діяльності церковних ієрархів, які мають створювати умови для розвитку місійного служіння церкви, підтримки теологічної науки, видавничої діяльності, створення науково-дослідних центрів з проблем місії і комунікації.

На нашу думку, українське суспільство потребує науково-теоретичного і практичного перегляду основ християнської теології, соціального вчення християнства, духовної місії церкви і відповідних механізмів державно-церковних відносин, що вимагає вироблення нової соціальної і гуманітарної політики Української держави, кардинальної зміни радянської системи атеїзму і «наукового матеріалізму». Це своєю чергою диктує необхідність переосмислення соціальної місії УГКЦ і ПЦУ, проповіді духовенства і парафій, формування нового теологічного мислення, яке не лише допоможе орієнтуватися у внутрішніх питаннях релігії, храмового богослужіння, християнської аскетички, а й у нових геополітичних реаліях державного сьогодення України і цілого світу.

«Богослов'я відкриває і структурує простір міждисциплінарного діалогу таким чином, що в центрі університетського “космосу” постає людина. А її без богослов'я зрозуміти важко. Криза сучасного університету – це насамперед криза єдності: розрізнені знання не співвідносять себе з жодною архітектонікою. А принцип єдності – це принцип антропологічний, який у богослов'ї реалізується через продумування вертикалі» [19]. Така ситуація потребує впровадження на загальнонаціональному рівні ефективних механізмів державного управління у сферу церковних відносин, формування нових релігійних, духовних, світоглядних, ціннісних, інтелектуальних та творчо-інноваційних основ державного управління як науки [11–18]. Соціальна місія церкви містить в собі високого рівня духовно-історичну, соціальну, політичну, громадянську компетентність, що визначається не лише володінням історичним матеріалом та комплексом необхідних знань з політології, управління, соціології, а й розумінням та прийняттям викликів глобального світу у парадигмі християнських цінностей на рівні релігійної свідомості (соціальне вчення церкви) [12, с. 67].

Наразі УГКЦ і ПЦУ знаходяться на етапі активізації трансформаційних процесів церковно-парафіяльного буття, переходу до нових моделей проповіді, катехізації, місіонерства і соціального служіння, які передбачають оновлення базових теологічних і філософських знань, основних моделей соціальної присутності християн у світі відповідно до нового осмислення культури, політики і мистецтва. Врахування тенденцій суперечливих процесів глобалізації, збереження позитивних тенденцій становлення і розвитку соціальної місії церкви в Україні та глибокий аналіз недоліків церковно-парафіяльного життя є запорукою ефективності процесу місійного служіння сучасного християнського світу. Зі свого боку це

актуалізує необхідність подальшого розвитку інформаційних технологій і комунікаційної інфраструктури церкви, а також підготовки кадрів у напрямі журналістики, соціальної роботи, менеджменту і комунікації.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. Українське суспільство якомога більше очікує від церкви не лише духовних порад у боротьбі з гріхом, а й певної теологічної аналітичності, відкритості до реальних проблем сучасної людини, що зумовлює потребу в постійному удосконаленні науково-методологічної бази християнської теології (богослов'я), передачі основ християнської віри, духовного досвіду богослужіння та використання корисної інформації про життя й історію християнства. Отже, інформаційно-організаційне забезпечення ефективності соціальної місії українських християнських церков пов'язане з розвитком державно-церковних відносин, засад громадянського суспільства, актуальних напрямів сучасної освіти і науки. Соціальне вчення церкви (доктрина), теологічна думка християнства має цінність і актуальність лише тоді, коли вона реально вивчає духовні виклики християнського життя, своєчасно реагує на суперечності, передається прийдешнім поколінням і використовується християнами як дієвий інструмент розвитку соціальної місії церкви;

2. На нашу думку, проблема інформаційно-організаційного забезпечення ефективності соціальної місії Української греко-католицької церкви і Православної церкви України є системною і вимагає перегляду як підходів до оцінки історії і теології християнства, так і методології публічного адміністрування загалом. Потрібно активно розвивати наукові дисципліни «Соціальне вчення церкви», «Соціальна думка християнства», «Політична теологія» у межах державного управління, які дозволять не лише вивчати історію християнства, політологічної думки, філософії державного управління, ціннісних векторів розвитку публічного управління, а й оцінювати реальний вплив Української греко-католицької церкви і Православної церкви України на процеси державотворення, збереження національної ідентичності і розвиток українського суспільства. Такий новий науковий підхід має включати міждисциплінарну складову: поєднання даних історії, теології, філософії, культури, мистецтва, державного управління, що разом здатні забезпечити розвиток публічного сектору у сфері релігії в умовах процесів глобалізації;

3. Результати дослідження можуть бути використані під час розробки нормативних актів з питань відносин між державою та релігійними організаціями, документів Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, комунікативних стратегій Державної служби України з етнополітики та свободи совісті у питаннях об'єднання зусиль релігійних організацій національно-духовного відродження України, а також у практичній діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Дослідження спрямоване на підвищення якості координації міжконфесійного діалогу в Україні шляхом впровадження сучасних підходів державного управління до релігійної і теологічної проблематики.

Список використаної літератури:

1. *Мартишин Д.С.* Соціальна доктрина православної церкви в державотворчих процесах України: теоретико-методологічні засади : монографія / *Д.С. Мартишин*. – Київ : Видавничий дім «Персонал», 2019. – 514 с.
2. *Дудченко А.* До читача / *А.Дудченко, Б.Дрофяк* // Церква і суспільство. – 2025. – № 2 (10). – 4 с.
3. *Блаженніший Святослав* Комунікація є одним із важливих елементів життя нашої Церкви та її внутрішньої єдності / *Святослав Блаженніший* // УГКЦ : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://synod.ugcc.ua/data/komunikatsiya-e-odnym-iz-vazhlyvyh-elementiv-zhyttya-nashoy-tserkvy-ta-yu-vnutrishnoy-ednosti-glava-ugks-do-mediynykiv-941/>.
4. *Твердохліб О.С.* Формування та реалізація інформаційної політики держави в умовах новітніх загроз і викликів : монографія / *О.С. Твердохліб* ; за заг. ред. *П.Б. Волянського*. – Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2022. – 264 с.
5. Інструкція про присутність церковних структур, інституцій, духовенства, богопосвячених осіб УГКЦ в мережі «Інтернет» / УГКЦ : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docs.ugcc.ua/1817/>.
6. Культура, мистецтво та гуманітарні науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-56-0.html/>.
7. *Тронеа С.* Переображення світу: Тіло Христове у технологічну епоху / *С.Тронеа*. – Софійське Братство : громадська організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sofiyske-bratstvo.org/pereobrazhennya-svitu-tilo-hrystove-u-tehnologichnu-epohu/>.
8. *Мартишин Д.С.* Філософія державного управління і християнська теологія: концептуальні засади / *Д.С. Мартишин* // Наукові інновації та передові технології. – 2025. – № 6 (46). – С. 192–205.
9. *Богданенко А.І.* Комунікація українських християнських церков як фактор гармонізації розвитку демократичного суспільства / *А.І. Богданенко*. – Київ : Ліра-К, 2025. – 120 с.
10. *Богданенко А.І.* Професійна етика державного службовця. Понятійно-термінологічний словник : навч. посіб. / *А.І. Богданенко, Є.О. Романенко*. – Київ : Ліра-К, 2024. – 136 с.
11. *Дідух Р.* Парафія як платформа соціальної діяльності Православної Церкви України: реалії та перспективи / *Р.Дідух* // Труды Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії. – 2024. – № 24 (196). – С. 49–68.

12. *Дідух Р.* Сучасні напрямки, принципи й парадигми соціальної доктрини Православної Церкви України / *Р.Дідух* // Труды Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії. – 2022. – № 22 (194). – С. 62–75.
13. За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви : соціальна доктрина Православної Церкви / Софійське Братство : громадська організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sofiyske-bratstvo.org/za-zhyttya-svitu-soczialna-doktryna-pravoslavnoyi-czerkvy/>.
14. *Пасічник В.М.* Формування державної політики національної безпеки України на засадах української національної ідеї : монографія / *В.М. Пасічник*. – Київ : ВАДНДУ, 2016. – 300 с.
15. *Рафальський О.О.* Консолідація українського суспільства: етнополітичний вимір / *О.О. Рафальський*. – Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. – 400 с.
16. *Саган О.* Православна Церква України: конституювання та перспективи розвитку / *О.Саган*. – Київ : ТОВ «Софія-А» ЛТД, 2019. – 103 с.
17. *Філіпович Л.О.* Культура релігійного життя : вибрані праці / *Л.О. Філіпович* ; за упоряд. *Г.Філіповича* і ред. *А.Колодного*. – Київ : УАР, 2016. – 584 с.
18. *Чаплай І.В.* Державно-громадська комунікація як об'єкт наукового дослідження в Україні : монографія / *І.В. Чаплай*. – Одеса : КУПРІЄНКО СВ, 2018. – 386 с.
19. Богослов Олександр Філоненко: про нову релігійність і змову мертвих проти живих / Huxley [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://huxley.media/bogoslov-oleksandr-filonenko-pro-novu-religijnist-i-zmovu-mertvih-proti-zhivih/?fbclid=IwQ0xDSwLfNuJbGNrAt82e2V4dG4DYWVtAjExAAEeWmiQcK3AtfMKEKTl0BnWWmYSn5eJhwblvyv5iOwUq0U7bFaphI3JS8mLOI_aem_BQT9vRg16aFDVVpzyDJJa_A.
20. Слово Предстоятеля з нагоди 1037-ї річниці Хрещення України-Руси та 1700-ліття Першого Вселенського собору / Православна Церква України : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/slovo-predstoyatelya-z-nagody-1037-yi-richnytsi-hreshhennya-ukrayiny-rusy-ta-1700-littya-pershogo-vselsenskogo-soboru/>.

References:

1. Martyshyn, D.S. (2019), *Sotsialna doktryna pravoslavnoi tserkvy v derzhavotvorchyykh protsesakh Ukrainy: teoretyko-metodolohichni zasady*, monohrafiia, Vydavnychiy dim «Personal», Kyiv, 514 p.
2. Dudchenko, A. and Drofiak, B. (2025), «Do chytacha», *Tserkva i suspilstvo*, No. 2 (10), 4 p.
3. Blazhennishyi, Sviatoslav, «Komunikatsiia ye odnym iz vazhlyvykh elementiv zhyttia nashoi Tserkvy ta yii vnutrishnoi yednosti», *UHKTs*, ofitsiyni sait, [Online], available at: <https://synod.ugcc.ua/data/komunikatsiya-e-odnym-iz-vazhlyvykh-elementiv-zhyttya-nashoy-tserkvy-ta-yy-vnutrishnoy-ednosti-glava-ugkts-do-mediynykyiv-941/>
4. Tverdokhlib, O.S. (2022), *Formuvannia ta realizatsiia informatsiinoi polityky derzhavy v umovakh novitnikh zahroz i vyklykiv*, monohrafiia, in Volianskyi, P.B. (ed.), IDU ND TsZ, Kyiv, 264 p.
5. «Instruktsiia pro prysutnist tserkovnykh struktur, instytutsii, dukhovenstva, bohopsviachenyykh osib UHKTs v merezhi “Internet”», *UHKTs*, ofitsiyni sait, [Online], available at: <https://docs.ugcc.ua/1817/>
6. *Kultura, mystetstvo ta humanitarni nauky*, [Online], available at: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-56-0.html/>
7. Tropea, S., *Pereobrazhennia svitu: Tilo Khrystove u tekhnolohichnu epokhu*, Sofiiske Bratstvo, hromadska orhanizatsiia, [Online], available at: <https://sofiyske-bratstvo.org/pereobrazhennya-svitu-tilo-hrystove-u-tehnologichnu-epohu/>
8. Martyshyn, D.S. (2025), «Filosofiiia derzhavnoho upravlinnia i khrystyianska teolohiia: kontseptualni zasady», *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*, No. 6 (46), pp. 192–205.
9. Bohdanenko, A.I. (2025), *Komunikatsiia ukrainskykh khrystyianskykh tserkov yak faktor harmonizatsii rozvytku demokratychnoho suspilstva*, Lira-K, Kyiv, 120 p.
10. Bohdanenko, A.I. and Romanenko, Ye.O. (2024), *Profesiina etyka derzhavnoho sluzhbovtia. Poniatiiino-terminolohichnyi slovnyk, navch. posib*, Lira-K, Kyiv, 136 p.
11. Didukh, R. (2024), «Parafiia yak platforma sotsialnoi diialnosti Pravoslavnoi Tserkvy Ukrainy: realii ta perspektyvy», *Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii*, naukovyi zbirnyk Kyivskoi pravoslavnoi bohoslavskoi akademii, No. 24 (196), pp. 49–68.
12. Didukh, R. (2022), «Suchasni napriamky, pryntsyipy y paradyhmy sotsialnoi doktryny Pravoslavnoi Tserkvy Ukrainy», *Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii*, naukovyi zbirnyk Kyivskoi pravoslavnoi bohoslavskoi akademii, No. 22 (194), pp. 62–75.
13. Sofiiske Bratstvo, hromadska orhanizatsiia, «Za zhyttia svitu. Na shliakhu do sotsialnoho etosu Pravoslavnoi Tserkvy. Sotsialna doktryna Pravoslavnoi Tserkvy», [Online], available at: <https://sofiyske-bratstvo.org/za-zhyttya-svitu-soczialna-doktryna-pravoslavnoyi-czerkvy/>
14. Pasichnyk, V.M. (2016), *Formuvannia derzhavnoi polityky natsionalnoi bezpeky Ukrainy na zasadakh ukrainskoi natsionalnoi idei*, monohrafiia, VADNDU, Kyiv, 300 p.
15. Rafalskyi, O.O. (2018), *Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva: etnopolitychnyi vymir*, Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, Kyiv, 400 p.
16. Sahan, O. (2019), *Pravoslavna Tserkva Ukrainy: konstytuivannia ta perspektyvy rozvytku*, TOV «Sofiia-A» LTD, Kyiv, 103 p.
17. Fylypovych, L.O. (2016), *Kultura relihiinoho zhyttia*, vybrani pratsi, za uporiad. Fylypovycha, H., in Kolodnyi, A. (ed.), UAR, Kyiv, 584 p.
18. Chaplai, I.V. (2018), *Derzhavno-hromadska komunikatsiia yak obiekt naukovooho doslidzhennia v Ukraini*, monohrafiia, KUPRIENKO SV, Odesa, 386 p.

19. «Bohoslov Oleksandr Filonenko: pro novu relihiinist i zmovu mertvykh proty zhyvykh», *Huxley*, [Online], available at: https://huxley.media/bogoslov-oleksandr-filonenko-pro-novu-religijnist-i-zmovu-mertvih-proti-zhivih/?fbclid=IwQ0xDSwLfNuJbGNrAt82e2V4dG4DYWVtAjExAAEeWmiQcK3AtfMKEKTl0BnWWmYSn5eJhwBlyvy5iOwlUq0U7bFAphI3JS8mLOI_aem_BQT9vRg16aFDVVpzyDJa_A
20. «Slovo Predstoyatelia z nahody 1037-yi richnytsi Khreshchennia Ukrainy-Rusy ta 1700-littia Pershoho Vselenskoho soboru», *Pravoslavna Tserkva Ukrainy*, ofitsiyni veb-sait, [Online], available at: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/slovo-predstoyatelya-z-nagody-1037-yi-richnytsi-hreshhennya-ukrayiny-rusy-ta-1700-littia-pershogo-vselenskogo-soboru/>

Богданенко Анатолій Іванович – кандидат наук з державного управління, докторант Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

- дослідження християнської теології і державного управління;
- аналітика у сфері церковно-державних відносин;
- залучення іноземних інвестицій у реконструкцію соціального житла та будівництва;
- волонтерство;
- підприємництво;
- письменництво.

Bogdanenko A.I.

Peculiarities of informational and organizational support for the effectiveness of the social mission of Ukrainian Christian churches: state and administrative aspect

The problems of information and organizational support for the effectiveness of the social mission of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) and the Orthodox Church of Ukraine (OCU) are systematized, and the content of the concepts of «social service», «theology», «social teaching», and «management» is determined. It is noted that one of the significant challenges to the church mission of Christianity is the low level of theological education among parishioners, the fragmentation of study and actualization of social teaching (doctrine), and inconsistency between church parishes in their approach to social work and charity.

It is noted that the scientific issues of studying the social doctrine of Christianity are one of the key, but at the same time few ones researched in the field of modern public administration. The activation of Christian communication (information and organizational support for the effectiveness of the social mission) directly affects the ability of authorities to make well-founded decisions in the field of church-state relations, to ensure the implementation of social and humanitarian policies in the interests of Ukrainian society. In addition, an important problem is the lack of religious and spiritual culture among state administrators and theological management analytics in church science.

It is proven that the study of the problems of information and organizational support for the effectiveness of the social mission of Christianity requires a systematic, strategic and interdisciplinary approach, which is based on the integration of theological, philosophical, legal, historical and management knowledge. In modern conditions of globalization processes, the formation of a comprehensive state-management approach to religion and confessional issues in Ukraine is of particular relevance in order to preserve a holistic spiritual and theological vision of the development of the social mission of Ukrainian Christian churches in state administration.

The accents of the social mission of Christianity are analyzed in the institutional context and spiritual and value orientation. The features of implementing the principles of proclaiming Christian truth are substantiated. It is proved that information and communication technologies of the social mission of the Christian church have become an important factor in the development of missionary service and the modernization of the spiritual and educational mission of the Christian world. In the context of the challenges of globalization processes, new approaches to communication and the development of the information environment of Christian churches play a key role in changing traditional approaches to preaching, worship, social work, Christian theology and public administration. The active development of Internet resources of Christian churches ensures not only the accessibility of studying the history of Christianity, worship, and theology in general, but also contributes to increasing the professionalism of the clergy in the sacred service of the church. Special attention is paid to the issues of social teaching (doctrine), political theology and philosophy of public administration. Various aspects of Christian doctrine are considered, which touch on issues of state-building processes, political science, philosophy and public administration.

Keywords: information and organizational support; social mission of the church; theology; public administration; social teaching; doctrine; mechanisms of public administration; church-state relations.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2025.